AUGUST TREBONIU LAURIAN — PRECURSOR AL DIALECTOLOGIEI ȘTIINȚIFICE

DE

KATALIN DUMITRAȘCU

1.1. Dialectologia românească *avant la lettre* este un produs al preocupărilor pentru formarea limbii literare supradialectale. Ea a fost inițiată pe la mijlocul secolului trecut de acei filologi care considerau că una dintre sursele limbii literare unice o constituie dialectele și care și-au îndreptat atenția asupra acestora cu intenția de a selecta elemente menite să o îmbogățească.

1.2. Alături de I. Heliade Rădulescu, T. Cipariu, I. Maiorescu și de alții, A.T. Laurian a împărtășit această concepție, dar, pe cînd primii trei filologi citați sînt recunoscuți ca precursori ai dialectologiei românești, opera eruditului latinist așteaptă încă să-i fie pusă în evidență valoarea sub acest aspect. Recentele schițe ale unei istorii a dialectologiei românești[1] nu s-au oprit asupra activității sale, cu toate că autorii unei istorii a lingvisticii românești leagă „începuturile dialectologiei românești de lucrările de istorie a limbii publicate de Cipariu și Laurian" [2]. La această oră dispunem și de un studiu de detaliu care demonstrează competența lui Laurian și a lui Massim în cercetarea lexicului regional al limbii române. Ne referim la articolul semnat de Petru Zugun, *Cuvinte regionale în dicționarul academic latinist*, în care autorul relevă „bogăția cu adevărat excepțională și valoarea dicționarului în discuție, date și de *regionalismele de origine latină* pe care le cuprinde" și consideră că „autorii dicționarului trebuie integrați în istoria dialectologiei românești" [3].

1.3. În cele ce urmează ne propunem să stabilim, pe baza datelor desprinse din opera lingvistică a lui A.T. Laurian, locul pe care acesta ar trebui să-l ocupe de drept printre precursorii dialectologiei științifice.

Analiza operei sale ne dezvăluie interesul permanent al autorului față de limba vie a poporului, susținut de o pregătire teoretică și metodologică la nivelul lingvisticii europene din epocă.

---

[1] Matilda Caragiu-Marioțeanu, Ștefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, București, 1977, p. 39—54; *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, 1984, p. 109—122.

[2] *Istoria lingvisticii românești*, București, 1978, p. 40.

[3] În *Materiale și cercetări dialectale*, II, 1983, Cluj-Napoca, p. 433—444.

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)

2. *Elemente de teorie*

2.1. În scrierile lui A.T. Laurian apar următorii termeni pentru a desemna variantele teritoriale ale unei limbi : *dialect* (uneori *dialept*), *idioma* și *subdialectus*. Frecvența termenilor, precum și contextele în care apar, arată că aceștia făceau parte din lexicul activ al autorului și corespundeau unor concepte bine delimitate. Definiția exactă a primilor doi o aflăm în *Dicționarul limbii române* al lui Laurian și Massim, de unde citățm : „*dialect* = limba particularie a unei țări, modificațiunea limbei generale" și „*idioma* = limba propria unei națiuni ; dialect" [4]. Prin *subdialectus*, A.T. Laurian înțelege variante subordonate dialectului[5]. Trebuie să remarcăm subordonarea dialectului față de o entitate lingvistică superioară, limba generală, care asigură unitatea dialectelor.

2.2.1. A.T. Laurian insistă în numeroase cazuri asupra unității dialectelor, dar în același timp observă dinamica diversificării și a unificării acestora. Cauzele diversificării lingvistice sînt bine sesizate de el atunci cînd consideră că responsabile de fragmentarea latinei în idiomurile neolatine au fost diferențierea socială și cea stilistică, contactul cu alte limbi, extinderea în timp și în spațiu, precum și dezvoltarea fără comunicare între ele și în împrejurări deosebite a descendentelor latinei. Ritmul diversificării, după cum just observă Laurian, este diferit în diversele etape ale dezvoltării, în funcție de cauzele care acționează cu preponderență în momentul respectiv[6].

2.2.2. Concepția lui A.T. Laurian cu privire la latina de la baza limbilor romanice nu este cea general acceptată astăzi. În concordanță cu tradițiile Școlii ardelene, Laurian susține că baza limbilor romanice o formează varianta populară a limbii latine (limba populației rurale, a coloniștilor, a militarilor, a oamenilor simpli) și că aceasta exista alături de *limba doctă* și prezenta *dialecte* care erau „mai mult sau mai puțin diferite de limba doctă", dar între ele „nu difereau mult" [7]. Așadar, Laurian introduce ideea diferențierii dialectale în cadrul latinei populare. Variantele acesteia sînt numite de el *populares dialecti*. Între cauzele care au dus la această stare a lucrurilor, el evidențiază contactul lingvistic al „diverselor populații din Italia". În favoarea părerii sale îl citează pe Petru Maior, care a susținut că „ginții supuse de romani își țînură dialeptele lor, lăsînd urme chiar în limba domnitoare" [8]. Mai puțin comună este părerea lui Laurian cu privire la evoluția dialectelor populare ale latinei. El consideră că acestea, după o relativă unitate, „odată cu extinderea Imperiul roman dincolo de hotarele Italiei, au început să evolueze într-o măsură sensibilă și să se constituie în limbi independente, supra-

[4] *Dicționarul limbii române* după însărcinarea dată de Societatea Academică Română, elaborat ca proiect de A.T. Laurian și I.C. Massim, București, 1871—1876, vol. I, p. 1 095 și vol. II, p. 6.

[5] A. Trebonius Laurianus, *Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguae Romanae in utraque Dacia Vigentis vulgo Valachicae*, Viennae, 1840, p. X (în continuare : *Tentamen*).

[6] *Ibidem*, p. IX—X.

[7] *Ibidem*.

[8] A.T. Laurian, *Teoria sărăciei*, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", IV, 1841, nr. 38, p. 298.

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)

vieţuind patru principale dialecte împreună cu subdialectele lor sub forma limbilor din Hispania, din Gallia, din Italia şi din Europa orientală"[9].

Concepţia mai sus prezentată, fără să devină dominantă în lingvistica romanică, are susţinători de prestigiu. De exemplu, G. Ivănescu afirmă că „dialectele latinei populare din Imperiu îşi au originea în dialectele latinei populare din Italia, aşadar particularităţile latinei populare din Imperiu au fost aduse chiar din Italia de către neamurile italice care acceptaseră latina"[10].

2.2.3. Aplicînd teoria genezei limbilor neolatine la istoria limbii noastre, Laurian postulează descendenţa românei dintr-un dialect al latinei populare, pe care îl şi numeşte *dialect românesc*. Localizarea acestuia o încearcă în mai multe rînduri. Asemănarea românei cu dialectele italiene de sud este interpretată de el ca dovada colonizării Daciei cu o populaţie mai ales din Italia[11], poate, mai ales din Campania[12].

2.2.3.1. Problema structurii dialectale a limbii române l-a preocupat de asemenea pe A.T. Laurian. Răspunsul dat de el diferă de cel dat de I. Heliade Rădulescu la aceeaşi problemă. Acesta admitea existenţa a trei dialecte ale limbii române, numindu-le „al Daciei, al Macedoniei şi al Elveţiei". Ultima denumire ar corespunde dialectului romand din Stiria, Elveţia şi o parte din Franţa[13]. După Laurian însă, limba română nu are decît două dialecte : cel *dacoromân* şi cel *macedoromân*. Afirmaţia din *Dicţionarul limbii române* precum că limba română are numai aceste două dialecte[14] este de fapt reluarea părerii exprimate de Laurian deja în prima sa carte, diferenţa constînd numai în terminologia folosită. În *Tentamen*, cele două unităţi dialectale ale limbii române poartă numele de *limba din Dacia lui Traian*, respectiv *limba din Dacia lui Aurelian*[15] (termeni folosiţi şi de Petru Maior[16]) sau, mai rar, apar sub denumirea *dialect cisdanubian* şi *transdanubian*[17].

2.2.3.2. Părerile celor doi filologi, Heliade şi Laurian, concordă însă în privinţa unităţii relative a dialectului dacoromân. Teoreticienii limbii literare unice erau conştienţi de deosebirile existente între felul de a vorbi din diversele regiuni istorice ale Daciei lui Traian. Astfel, Heliade formulează clar diferenţa dintre limba ca sistem general şi realizările sale concrete, vorbirile, care, în principiu, prezintă o varietate infinită, fără să ne îndreptăţească a vorbi de dialecte[18]. A.T. Laurian grupează „vorbirile" după două criterii: unul geografic şi altul stilistic. După primul criteriu, diferenţele de vorbire se grupează în două arii, care corespund cu teritoriile extra- şi intracarpatic. În terminologia lui Laurian, teritoriul extracarpatic apare ca *cel dincolo de*

---

[9] *Tentamen*, p. X.
[10] G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, 1980, p. 99.
[11] *Tentamen*, p. LIII.
[12] Vezi nota 8.
[13] I. Heliade Rădulescu, *Opere*, ediţie de D. Popovici, II, Bucureşti, 1943, p. 230.
[14] Vezi nota 4.
[15] *Tentamen*, p. LVI, 23, 32.
[16] Petru Maior, *Disertaţie pentru începutul limbei româneşti*, în *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, Buda, 1812, p. 302—323.
[17] *Tentamen*, p. LVI.
[18] I. Heliade Rădulescu, *op. cit.*, p. 230, 526.

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)

munți[19], cînd el însuși se afla la Viena, și ca *cel dincoace de Carpați*, cînd el se afla la București, adică în timpul redactării *Glosarului*[20]. În mod simetric, teritoriul intracarpatic este numit cel *de dincolo de Carpați*. Apariția denumirii oficiale *România* pentru a indica teritoriul *de dincoace de Carpați* nu este o simplă inconsecvență terminologică din partea autorilor glosarului, ci servește un binecunoscut scop propagandistic, urmărit de A.T. Laurian în întreaga sa activitate. Motivele sentimentale și rațiunile politice ale preferinței autorilor pentru denumirea oficială apar și mai evidente cînd aceasta este însoțită de epitetul *liberă*, în timp ce denumirea politico-administrativă a teritoriului intracarpatic constituie pentru ei un adevărat tabu.

Firește, această subîmpărțire a dacoromânei nu corespunde structurii sale dialectale stabilite pe baza cercetărilor moderne, dar nu este mai puțin adevărat că ea corespunde ariilor care au suferit în măsură diferită influențe lexicale ale unor limbi cu care româna a intrat în contact.

După criteriul stilistic, A.T. Laurian distinge variantele *cultus sermo* sau *oratoria pronunciatio* și *quotidianus sermo*[21]. Prin *vorbirea cultă* sau *rostirea oratorică* el înțelege vorbirea ideală, caracterizată prin atributul purității (în sensul latinității) și prin regularitate (ca urmare a aplicării pînă la capăt a analogiei), pe cînd *vorbirea cotidiană* prezintă abateri de la normele stabilite pentru limba cultă. Cele două variante se opun sub raportul unității și al varietății. *Cultus sermo* trebuie să fie unic, pe cînd *quotidianus sermo* prezintă diferențe teritoriale. Descrierea unor astfel de abateri față de normele limbii literare constituie latura practică a activității lui Laurian ca dialectolog.

2.3. Una dintre cele mai valoroase și moderne idei pe care le conține opera lui Laurian este conceperea dialectelor în desfășurarea lor spațială continuă, cu idiomuri de tranziție și nu cu despărțiri nete. În acest sens, Laurian vorbește de *transitus* între diferitele dialecte și limbi romanice. Deși exprimarea este vagă și textul laconic, — „inter omnes Italiae dialectos, Siciliana maxime convenit cum Daciana; prouti Sardinica transitum format ad Hispanicam, et Pedemontana ad Francicam“ [22] — trebuie evidențiată ideea, larg acceptată azi, și în privința căreia, după cum aprecia B.P. Hasdeu, filologul român ar avea prioritate europeană[23]. Chiar dacă în 1840 Laurian nu întrevedea încă complexitatea problemei dialectelor de tranziție, cum o vor releva G.I. Ascoli și B.P. Hasdeu, prin însăși enunțarea ideii eruditul latinist a marcat o cucerire a dialectologiei. Ca o ilustrare a acestei idei apar în *Tentamen* cele nu mai puțin de 23 de variante ale rugăciunii *Tatăl nostru* din tot atîtea dialecte ale limbilor romanice de apus[24]. Așadar, din pasajul mai sus citat, precum și din paralela mostrelor de limbi reiese că A.T. Laurian preconiza o lingvistică romanică comparată nu numai la nivelul limbilor literare, ci și la nivelul dialectelor romanice, și aceasta mult înaintea lui Ascoli.

---

[19] *Art. cit.* în nota 8, p. 300.

[20] *Glosarul care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor cum și cele de origine îndoioasă*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română elaborat ca proiect de A.T. Laurian și I.C. Massim, București, 1871, p. 127, 70, 68, 575 și *passim*.

[21] *Tentamen*, p. 18, 19, 20, 21 și 34.

[22] *Ibidem*, p. LVIII.

[23] B.P. Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*, tom. III, București, 1881, p. IX.

[24] *Tentamen*, p. LXVI—LXX.

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)

2.4.1. Întreaga operă lingvistică a lui A.T. Laurian este pătrunsă de convingerea că depozitarul cel mai important al limbii este poporul și că, pentru cercetările lingvistice, este absolut necesară inventarierea acestui depozit. În 1859, preocupat de alcătuirea unui repertoriu de limbă română, A.T. Laurian este convins că „în afara vorbelor și locuțiunilor aflate în cărți, există un număr cu mult mai însemnat în gura poporului“ [25]. Tot atunci el schițează metodologia anchetei dialectale în felul următor: „Lucrarea aceasta, culegerea faptelor lingvistice din cărți și din limba poporului e, precum se înțelege de sine, foarte dificile și nu se poate face fără spese însemnate. *Ar trebui... să călătorim prin toate ținuturile Daciei, să conversăm cu poporul, să observăm zicerile* uzitate de dînsul și *să le însemnăm cu toată fidelitatea...* Noi am fi de părere că să se compună o societate de bărbați chemați pentru asemenea lucrare, să se formeze un fond din care să se acopere spezele acestei întreprinderi..., să se trimită bărbați cu zel și *cu deprindere în observarea vorbirei* locuitorilor români din diversele ținuturi împopurate de dînșii, să culeagă toate vorbele și frazele române din gura lor. Vorbele și locuțiunile acestea culese să se tipărească numai decît și să se trimită colectorilor spre a le completa prin cercetările lor ulterioare și să urmeze așa pînă cînd ne vom încredința că *s-au essauriat această materie*“ (sublinierile ne aparțin).

Așadar, Laurian vorbește de necesitatea unei cercetări pe teren, care trebuie să cuprindă întregul teritoriu de limbă română și întreaga masă a acesteia. Procedeele de lucru recomandate sînt conversația și observația, iar exigența față de calitatea însemnărilor este maximă. Merită să atragem atenția asupra cerinței metodologice referitoare la calitatea „colectorului“. Cerința, azi unanim acceptată, ca anchetatorul să aibă pregătire de lingvist, apare formulată așadar în lingvistica românească deja în secolul trecut.

Aceste idei de ordin metodologic, valoroase nu numai pentru epoca în care au fost enunțate, formează bunul comun al întregii generații de filologi ardeleni purtători ai crezului latinist și nu numai al lor. Le regăsim la I. Heliade Rădulescu[26], la T. Cipariu[27], iar aplicarea lor în practică i-o datorăm lui Ion Maiorescu, autorul primului studiu românesc de dialectologie realizat pe baza unor cercetări pe teren[28].

2.4.2. Ca o dovadă a respectului față de limba poporului și a aderenței lui Laurian la ideile romantismului în lingvistică trebuie să interpretăm crezul său în superioritatea valorică a datelor obținute din limba vie față de cele din monumentele scrise[29]. Chiar dacă scepticismul lui în privința monumentelor scrise este exagerat și nu se limitează la limba română și chiar dacă acesta a fost determinat și de purismul său (care respingea vechea literatură română înainte de toate din cauza influenței slave care o impregnează), ideea importanței cunoașterii dialectelor pentru reconstrucția stadiilor vechi și, în parte, demonstrația făcută în acest sens de Laurian au valoarea

[25] A.T. Laurian, *Dicționariu și oarecari reflessiuni asupra trebuințelor noastre*, în „Instrucțiunea publică“, 1859, noiembrie, p. 28—30.

[26] I. Heliade Rădulescu, *op. cit.*, p. 424.

[27] Cf. Aurel Nicolescu, *T. Cipariu și problema dialectelor limbii române*, în „Fonetică și dialectologie“, vol. IX, 1975, p. 189—196.

[28] Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria și vocabular istriano-român*, Iași, 1874.

[29] *Tentamen*, p. LVII.

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)

lor de necontestat. În prototipul limbii române (sau în limba română reconstruită de Laurian) numeroase forme se bazează pe date culese din toate dialectele limbii române, macedoromânei revenindu-i un rol foarte important, fiindcă acest dialect este în multe privințe un păstrător mai fidel al elementelor latinești. Cercetătorii moderni au formulat cerințele metodologice ale reconstrucției într-un fel care justifică inițiativa lui Laurian: „nu româna cu atestare relativ tîrzie din secolul al XVI-lea trebuie raportată la latină — cum opera O. Densusianu —, ci ceea ce rezultă din compararea ei cu aromâna, eventual cu meglenoromâna și istroromâna, adică acea formă de limbă din care s-au eliminat influențele suferite de fiecare dintre cele patru idiomuri luate în parte" [30].

3. *Observațiile lui A.T. Laurian asupra variantelor limbii române* se sprijină pe o îndelungată experiență personală. El a avut, într-adevăr, posibilitatea să studieze pe viu graiurile din „toate ținuturile împopurate de români", așa cum le cerea cercetătorilor. În continuare, redăm cîteva din numeroasele sale constatări asupra fenomenelor dialectale, consemnate de-a lungul întregii sale opere lingvistice, dovadă a caracterului permanent al interesului său față de limba vie.

3.1. Fonetică

A.T. Laurian consideră caracteristice pentru româna sud-dunăreană inexistența fonemului *î*, păstrarea sonantei labiale *l'* și a finalelor vocalice în *u* [31]. Aceste trăsături fonetice sînt recomandate de el pentru româna „generală", ca unele care satisfac pe deplin criteriul latinității.

Observațiile lui A.T. Laurian asupra dacoromânei demonstrează faptul că autorul lor înregistra și diferențe de pronunție minime. De exemplu, sesizează existența a trei grade de deschidere în cazul vocalelor *o* și *e*: acestea pot fi închise (*clausum*), deschise (*apertum*), și mai deschise (*clarum*). El percepe un *o* în *dormi, locu, focuri*; un *ó* în *morte, sudore*; un *o* în *porta, socra*. De asemenea un *e* în *peri, numeri, crescu, mare*; un *ę* în *crede, tăce*; un *ę* în *crestă, desă* [32].

Fenomenul palatalizării labialelor, întîlnit parțial și în dacoromână, este prezentat de Laurian atît în *Tentamen* cît și în *Dicționarul limbii române*. Acest fenomen a fost descris înaintea lui de Mihail Boiagi pentru macedoromână și de I. Heliade Rădulescu [33]. Un plus față de descrierile precedente este stabilirea de către Laurian a condiției exacte a palatalizării, care are loc nu automat și în fața unui *e*, ci numai dacă această vocală este precedată de un *iot* dezvoltat de ea. În formularea dată de Laurian, fenomenul are loc „ante *i* et *e* assimilatione *i*" [34]. Problema este reluată în *Dicționarul limbii române*, unde primește precizări în plus. În articolul consacrat sunetului *P* se spune: „numai în unele locuri înainte de *i* se aude ca *k* grec sau germanic precum în *lupi, napi...*; și înainte de *e* lung cu asimilatiune de *ie*, precum în *petra, pelle, perde*". Valoarea fonetică a labialelor palatalizate este sugerată și în celelelalte cazuri prin comparație cu limbile cunoscute. La sunetul *B*

[30] * * * *Istoria limbii române*, vol. I, București, 1965, p. 16.
[31] *Tentamen*, p. 5; 22, 23, 32; 12.
[32] *Ibidem*, p. 7, 10.
[33] I. Heliade Rădulescu, *op. cit.*, p. 231—232.
[34] *Tentamen*, p. 18, 19, 20, 21 și 34.

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)

se dau și formele *alghi* și *algi*, cu precizarea că nu au pătruns în forma scrisă a limbii.

3.2. Morfologie

Dintre foarte numeroasele fapte morfologice dialectale discutate de Laurian amintim formele lungi ale infinitivului la sud de Dunăre, articolul enclitic și proclitic feminin la genitiv-dativ singular din același dialect[35]. Observațiile asupra limbii din diferite regiuni și-au făcut loc și în corespondența lui Laurian. Din ele se degajă intenția de normare și unificare lingvistică. Semnalăm aici numai o critică a ardeleanului Laurian la adresa altor ardeleni, care nu vor să renunțe la „viținl înrădăcinat" de a folosi articolul genitival invariabil.[36]

3.3. Lexic

3.3.1. În întinsa operă lexicografică a lui Laurian au fost înregistrați numeroși termeni regionali, dar această calitate a operei în discuție a fost semnalată abia recent de Petru Zugun.[37] Dorim să adăugăm la cele deja spuse că numeroși termeni regionali de origine latină incluși în dicționarul academic latinist fuseseră înregistrați de Laurian încă în *Tentamen*, deci cu peste trei decenii înaintea apariției dicționarului. Dintre cuvintele regionale de origine latină discutate de Petru Zugun, se găsesc în *Tentamen* următoarele : *ai*, *brîncă*, *cumunica*, *curechi*, *custa*, *cute*, *duroare*, *foale*, *june*, *mucoare*, *nat*, *nea*, *pasă*, *păcurar*, *pedestru*, *primar* și *săcret*[38]. În cazul cuvintelor *pasă*, *duroare*, *mucoare* și *nat* este posibil ca data înregistrării lor prime într-o lucrare lingvistică să fie tocmai 1840, anul apariției *Tentamen*-ului, de vreme ce nu se găsesc în *Lexiconul de la Buda*.

3.3.2. *Glosarul*, care în intenția autorilor săi cuprinde elementele nelatine ale lexicului românesc, conține numeroase cuvinte regionale de origine diversă. Laurian, bun cunoscător al limbilor maghiară și germană, a sesizat uneori cu destulă fidelitate repartiția geografică a lexicului românesc. Adesea cuvintele de origine maghiară sînt însoțite de indicații privind răspîndirea lor. Unele „sînt răspîndite numai dincolo de Carpați", de exemplu *biu*, *barnaciu*, iar altele „sînt cunoscute numai românilor care trăiesc printre unguri", de exemplu *uega*, *bicău*[39]. Elementul lexical de origine germană este de asemenea tratat diferențiat în raport cu răspîndirea lui. Poate mai important este însă faptul că în unele cazuri se indică mai multe variante românești provenite din același etimon german, oferindu-se astfel posibilitatea de a le urmări procesul de adaptare fonetică, diferită în funcție de locul și momentul împrumutului. De exemplu, se consemnează trei variante, *șrof*, *șurup*, *șurub*, ale împrumutului românesc din germ. *Schraube*[40].

4. O primă concluzie a cercetării întreprinse de noi este aceea că opera lui A.T. Laurian se recomandă ca fiind demnă de toată atenția cercetătorilor în domeniul istoriei dialectologiei.

---

[35] *Ibidem*, p. 110, nota 1 ; 91, 98.

[36] *G. Bariț și contemporanii săi*, vol. I, București, 1973, p. 127.

[37] Petru Zugun, *Cuvinte regionale în dicționarul academic latinist*, citat la nota 3, *passim*.

[38] *Tentamen*, p. 31 ; 19 și 56 ; 12 ; 32 ; 33 și 117 ; 49 ; 60 ; 31 și 58 ; 21 ; 49 și 60 ; 51 ; 18 ; 118 ; 52 ; 70 ; 69.

[39] *Glosarul* lui Laurian și Massim, p. 70, 61, 568, 68, 551 și *passim*.

[40] *Ibidem*, p. 549, 273, 539.

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)

Considerațiile teoretice și metodologice legate de variantele dialectale românești, precum și buna cunoaștere a acestora îl definesc pe A.T. Laurian ca un precursor al dialectologiei științifice.

Constatarea originalității unor idei și metode ne face să conchidem, fără teama de a greși, că opera lui A.T. Laurian, în ciuda inegalității ei, ilustrează nivelul european al preocupărilor filologilor români din secolul trecut în domeniul cercetării limbii vii.

În finalul expunerii, ni se pare justificată și o concluzie cu caracter mai general: în urma relevării contribuției originale, valoroase a exponenților principali ai ideologiei latiniste, August Treboniu Laurian și Timotei Cipariu, în promovarea în lingvistica românească a interesului pentru cercetarea variantelor dialectale, curentul latinist ne apare astăzi într-o lumină mai favorabilă sub aspectul atitudinii reprezentanților săi față de limba poporului.

A.T. LAURIAN—PRÉCURSEUR DE LA DIALECTOLOGIE SCIENTIFIQUE

RÉSUMÉ

La dialectologie roumaine avant la lettre a été pratiquée au milieu du siècle passé par les intellectuels qui considéraient que l'une des sources de l'enrichissement de la langue littéraire unique se trouve dans les variantes territoriales de la langue. A côté de. I.H. Rădulescu, T. Cipariu et I. Maiorescu, A.T. Laurian s'avère être un théoricien et un praticien dans le domaine de la dialectologie.

Le présent article met en lumière la modernité de certaines idées exprimées dans les ouvrages de Laurian.

A.T. Laurian avance l'idée de la différenciation dialectale au sein-même du latin populaire, en considérant que le roumain ne fait que continuer un dialecte du latin populaire.

L'une des idées modernes offertes par son oeuvre c'est la manière dont il conçoit les dialectes dans leur développement spatial continuel, avec des idiomes de transition, et non pas avec des séparations nettes.

La conception linguistique d'A.T. Laurian est imprégnée de la conviction que le plus important dépositaire de la langue este le peuple lui-même et qu'il est absolument nécessaire d'inventarier systématiquement ce dépôt.

L'oeuvre de Laurian fournit de nombreuses remarques de détail sur la structure dialectale ainsi que sur les différents compartiments du roumain à l'époque.

L'attention du fameux latinisant s'est tout particulièrement portée sur le découverte des éléments latins hérités par le différents dialectes du roumain, éléments qui, dans l'intention du même auteur, devaient se trouver à la base de la langue littéraire, en lui conférant l'unité nécessaire. La séparation des éléments lexicaux latins l'a amené à déceler des éléments d'origines diverses, tels ceux avec une étymologie hongroise ou allemande, dans l'étude desquels Laurian peut être considéré une fois de plus, un pionnier.

L'activité d'A.T. Laurian dans le domaine de la dialectologie place sous une lumière plus favorable le courant latinisant, en ce qui concerne l'attitude de ses représentants envers la langue de peuple.

Facultatea de Filologie
Craiova, str. Al.I. Cuza, nr. 13

BDD-A24117 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:08 UTC)